

MYRDRYKNING OG NYRYDNING.

LANDETS FORTSATTE OPDYRKNING OG BEBYGGELSE I STOR UTSTRÆKNING ET MYRDRYKNINGSSPØRSMÅL.

FOREDRAG PAA DET NORSKE MYRSELSKAPS AARSMØTE DEN 8DE FEBRUAR 1911
AV STATSRAAD J. E. MELLBYE.

JORD- OG MYRDRYKNINGSSPØRSMÅLET er nu aktuelt herhjemme, som det er over hele Europa. Overalt arbeides der for at skaffe flest mulig adgang til egne hjem og jord og derved hindre utvandringen til Amerika eller byerne, og der arbeides for at fremme opdyrkning av ny jord med det maal for øie at fremme landets produktion av næringsmidler, dets selvhjulpenhet. Og jord- og nydyrkningsspørsmålet er ikke længer et isolert spørsmål, det er et jordbruks-, et landbruksspørsmål og heller ikke bare dette, men et spørsmål av betydning for landets opretholdelse som selvstændig nation og for nationens opretholdelse som et sundt, kraftig folk.

Staten har i tidens løp gjort ikke litet for nydyrkning av jord. Gjennem jorddyrkningsfondet var der saaledes fra 1893 til utgangen av 1909 utlaant kr. 3 113 514.00. Det opdyrkede areal var ca. 70 000 maal. Dette fond kaldtes til 1893 myrdyrkningsfondet og blev som saadant litet benyttet, idet der kun var utlaant kr. 324 726.00. Gjennem præmier og præmielaan er nydyrkning paa smaabrukene søkt fremmet. Det Norske Myrselskap og de lokale myrdyrkningselskaper arbeider ogsaa for myrdyrkning.

Den største offentlige virksomhet er dog vel utrettet gjennom *Arbeiderbruk* og *Boligbanken*, hvis hovedformaal er at aapne ubemidlede adgang til jord samt at skaffe øket tilgang paa landarbeidere. I den departementale jordkomites indstilling III meddeles, at der i de 3 aar fra $\frac{1}{4}$ 1905 til $\frac{30}{8}$ 1908 er oprettet 4243 bruk med samlet areal 147 389 maal, hvorav ca. 100 000 maal var uopdyrket mark.

Ialt er der nu gjennom denne bank ifølge de opplysninger, som nylig gaves av bankstyrets formand, stiftamtmand *Blehr*, utlaant over 12 millioner kroner fordelt paa ca. 7 000 bruk og til boliger (kun hus og tomt) er der utlaant $7\frac{1}{2}$ million fordelt paa 5 000 boliger. Dette er jo en storslaat virksomhet og vistnok paa disse faa aar forholdsvis meget mer, end hvad der gjøres paa dette specielle omraade eller har været gjort i noget andet europæisk land.

Selv om der nu imidlertid opgives et ganske stort antal maal uopdyrket mark som solgt til disse bruk, saa gaar det, som ogsaa jordkomiteen gjør opmerksom paa »ikke av dette an at slutte, at den del av bankens formaal, der tar sigte paa nyrydning, herved er skedd fyldest. For det første er der i opgaverne noget uklart, hvad der er medregnet under opdyrket og hvad under uopdyrket jord. Og endvidere er jo arealene ikke store i forhold til vort lands store vidder av udyrket men dyrkbar jord. *Og endelig er der solgt meget litet eller endog intet av jord til arbeiderbruk i en række av herreder, som skulde høre til dem, der er rikest paa dyrkningsland.*»

Den alt overveiende del av nydyrkningen sker dog — som rime-
lig er — uten nogen offentlig støtte og den har i det sidste været ganske stor, hvor ikke store arbeidspriser eller manglende arbeidskraft har lagt hindringer iveien.

Jordbrukstøllingen i 1907 viste, at der i de 7 aar 1901—1907 var nydyrket 322 679 maal, herav 44 000 maal myr.

Naar jeg til aarsmøtet idag har anmeldt dette foredrag »Myr-
dyrkning og Nyrydning« med tilføielsen: »landets fortsatte opdyrkning og bebyggelse i stor utstrækning et myrdyrkningssspørsmål« da er det ikke for at gaa ind paa sakens tekniske side, hvad jeg ikke har erfaring nok til at kunne gjøre, men mine grunde har været:

for det første, at en meget væsentlig del, ja kanskje alt ialt største-
delen av vort lands endnu udyrkede men dyrkbare arealer er myrer, og at det om disse særlig gjælder, hvad den departementale jordkomite ogsaa har været opmerksom paa, at de vanskelig kan naaes ad ordinær vei d. v. s. ved hjælp av Arbeiderbruk og Boligbanken, ved laan av Jorddyrkningsfondet etc., og at der ogsaa hos private i de fleste egne av landet endnu er en viss tilbøielighet til at gaa paa med myr-
dyrkning,

for det andet vilde jeg gjerne gi mit bidrag til, at der kunde bli en almindelig forstaaelse av, hvilke store og vigtige opgaver Det Norske Myrselskap har.

Naar møtet idag holdes som et fællesmøte med Selskapet til Emi-
grationens Indskrænkning, da er det, fordi vi inden dette selskap i længre tid har arbeidet med og hat under overveielse planer, som bedst og rigtigst maa kunne søkes løst av begge selskaper i sam-
arbeide.

Vort lands dyrkede areal er desværre ikke imponerende stort. Vor sidste jordbruksstølling viste et samlet areal dyrket jord av $7\frac{1}{2}$ million maal og av naturlig eng noget over $3\frac{1}{2}$ million, ialt altsaa 11 millioner maal. Nu har nydyrkningen ganske vist i de sidste 10—15 aar været ganske sterk, men i de 20—25 aar forut, vi kan kanskje si fra 1875 til 1896, laa den i over størstedelen av landet nede, ja i enkelte distrikter gik vistnok den dyrkede jord endog tilbake,

Til sammenligning kan anføres, at i Sverige er arealet av aker og kunstig eng nu ca. 36 millioner maal og naturlig eng ca. 14 millioner. I aarene 1865—1900 nydyrkedes der ialt over 11 millioner maal eller vel saa meget som Norges hele dyrkede areal.

Det kan ikke negtes, at naar vi ser os om efter dyrkbare, udyrkede strækninger her i landet, saa møter vi næsten med det samme hindringerne. De største hindringer er naturligvis vor nordlige beliggenhet, høiden over havet, og at her er saameget fjeld og berg. Længst syd paa, hvor betingelserne skulde være bedst, er der ogsaa mest berg. Høiere op her paa østlandet er der nok adskillig jord, men den er ofte kostbar at dyrke, stenet og vandfuld. Vesterpaa er, naar undtages Jæderen og noget av Romsdals amt, mest fjeld og litet jord. Men næsten for hele landet synes det at gjælde, at jo høiere man kommer over havet og jo længre mot nord, jo mere dyrkbart er det og jo større procent av dette areal er myrer, likesom det ogsaa synes at være saa, at jo bedre kvalitet er der i regelen i dem.

Jordbrukstællingen av 1907 angir det til opdyrkning skikkede areal til 3716000 maal.

Den departementale jordkomite hadde i sin statistikk tallet $4\frac{1}{2}$ million.

Saadanne opgaver maa imidlertid selvfølgelig benyttes med megen kritik. Det er jo ikke saa greit altid at angi, hvad man forstaaer med dyrkbart, hvor stor plads man vil anvise skogen, utslaatter eller hager. For blot at angi et par eksempler fra mine kanter saa opgives der fra Storelvedalen i jordkomiteens indstilling 270000 maal udyrket men dyrkbart, i jordbrukstællingen derimot kun 15788. Der oplystes, at der første gang er medtat en 60000 maal muld- og mosemyr under skoggrænsen, og formodentlig er der da ogsaa tat med større arealer skog. I Stange er det omvendt, der opgives 11946 maal til jordkomiteen og 41880 ved jordbrukstællingen. Saa store uoverensstemmelser tror jeg forøvrig ellers er vanskelig at finde.

Min mening er nu den, at som regel er disse opgaver nøkternt avfattet, og spesielt overfor myrene tror jeg, at man har været overmaade forsigtig.

Hvor meget der av landets samlede eller dyrkbare areal er myrer er jo et vanskelig spørsmål.

I en artikkel i »Illustreret Nyhedsblad« for 1856 »om betydningen og vigtigheden av myrdyrking for Norge« angir *P. Chr. Asbjørnsen* myrarealet under korngrænsen i Kristiania stift, hvorunder da ogsaa horte Hedemarkens og Kristians amter, til at være omtr. 3 millioner maal. Han angir videre at landet i det hele har mellem 150—200 kvadrattmile med myr og myrlænde eller ca. 22 millioner maal. Opgaven var beregnet paa kartet for ham av major *Vibe. Helland* og gir i sin »Jordbunden i Norge« arealet til 12 millioner maal, heri indbefattet baade myrer, som gir brændtorv, de som kan opdyrkes og de høit- og avsidesliggende myrer, der er av liten værdi.

Den departementale jordkomite har i sin statistikk ogsaa rubriker for, hvad der av de opgivne udyrkede arealer er myrer, men opgaverne er overmaade mangelfulde, for en større del av herrederne ikke engang besvaret. Ved en løs summering kom jeg til det resultat, at der ialt var ca. 2 200 000 maal myr og herav $\frac{1}{2}$ million opgit som dyrkbar eller let dyrkbar.

Overlærer *Hasund* siger i sin bok om myrdrkning, at man har tænkt sig, at det skulde være 3 millioner maal myr skikket til opdyrking, men han tror, at dette areal er altfor stort angit.

I denne forbindelse kan jeg ikke undlate at uttale min skuffelse over, at departementet paa vort budget for i aar har sløifet de kr. 3 000,00, der av os var opført til løn for en torvingeniørassistent, heri iberegnet begyndelse til kartlægning av vort lands myrer. Fraregnet at antallet av rekvisitioner og reiser gjør det til en nødvendighet at skaffe ingeniør *Thaulow*, der nu tillike fungerer baade som sekretær og redaktør, en aldeles paakrævet assistanse, saa vil det være av den største betydning, at agronom *Stangelands* forrjenstfulde myrundersøkelser fortsettes. Naar der som argument mot forslaget tildels har været anført, at vi fik vente til det økonomiske kartverk kommer istand, da synes jeg ikke dette er holdbart. Myrene er jo flate, oversigtlige strækninger, i regelen noksaa sammenhengende, saa en letvindt opmaaling og nogen bonitering av dem ikke vil kræve paa langt nær det arbeide som for den faste mark.

Der har her i landet i tidernes løp hersket noksaa forskjellige opfatninger av myrdrkning. I ældste tider var den jo forholdsvis litet utbredt, idet man ikke forstod sig videre paa avgrøftning og var henvist til at bruke naturlig gjødsel eller brænde myren.

Midt i 50 aarene da jordbruket og ogsaa de andre næringsveier hadde en glimrende tid sammen med gode høstningsaar for landmanden, da var der ogsaa stor iver for myrdrkning, og mange forsøkte sig paa den, og mange tapte store penger paa den; vistnok væsentlig av den grund, at man jo dengang endnu kjendte overmaade litet til rational myrdrkning, de forskjellige metoder var endnu ikke videnskabelig eller praktisk undersøkt — ialfald ikke her i landet — og kunstgjødselen var utenfor benmel og guano endnu ikke kommet i bruk.

Nu staar saken anderledes. I 1876 oprettedes den tyske myrforøksstation i Bremen, i 1884 stiftedes det store tyske myrselskap, i 1886 det svenske med forsøksstationen Flahult. Det Danske Hedeselskab var begyndt med myrdrkning og særlig omkring i de tyske stater Bayern, Østerrike o. s. v. anlagdes forsøksstationer. I 1907 fik vi vor station paa Mæresmyren og vor egen myrkonulent.

Vi har nu ved hjelp av aarlange forsøk i Sverige, Danmark og Tyskland og i de allersidste aar ogsaa i vort land begyndt at faa mere

greie paa myrens rette behandling og avgrøftning, paa dens gjødsling med kunstgjødsel og kalkning.

Jeg tror det er en ganske rigtig karakteristik av myrdryrkning i forhold til anden jorddyrkning, som Hasund gir i sin greie, velskrevne lille bok, naar han siger: »Det betragtes ikke som noget kunststykke for en almindelig gaardbruker at bryte op et stykke fastmark og siden drive det saa, at høst svarer vaar. Man pleier derfor si om jordens opdyrkning, at den er mere arbeide end kunst.« Hasund vender ikke disse ord om i anvendelse paa myrdryrkning, han siger blot, at indtil for kort tid siden var resultatet av gaardbrukernes erfaringer, at myrdryrkningen er usikker. Vi kan dog ialfald trygt si, at myrdryrkning er en kunst, men denne kunst er vi i de senere aar ved hjælp av kunstgjødsel, bedre metoder og ved videnskapens hjælp paa god vei til helt at gjøre os herrer over.

Ved nutidens forbedrede kommunikationer er mange myrer, som før laa avsides, rykket nærmere. Vi har faat et alsidigere plantevalg end før, er ikke bare henvist til korn og naturlig eng, men kan ogsaa ha kunstig eng, rotfrugter, poteter og grønfor.

Men jeg har dog et bestemt indtryk av, at der endnu hviler som et tilbakeslag efter skuffelserne i 50-60 aarene over myrsaken. Og siden hadde vi jo de haarde tider for vort landbruk, landbrukskrisen, der omfattet omtrent de 20 aar fra 1875 til 1895, da kornprisene sank til det halve paa grund av Amerikas konkurranse og man hadde at foreta overgangen fra kornbruk til kvægavl og melkeproduktion. I den tid dyrkedes ikke meget nyland eller mange myrer. Og folk har likesom endnu ikke faat tillid til myrdryrkning, uagtet dennes stilling i de sidste 20—25 aar er saa forandret. Direktør *Hirsch* omtalte i sit foredrag ved aarsmøtet i 1907 ogsaa denne misstemning, som han fandt uberegtiget.

Hvor grænsen er, mellem hvad der nu kan lønne sig at opdyrke og hvad ikke, mellem et nøkternt syn paa saken og overdrevne forhaabninger, det er vel ingen som kan si, det savner vi i høi grad materiale til at avgjøre. Jeg kan derfor ikke andet end ærgre mig, naar jeg i avisartikler eller paa folkemøter hører om de enorme vidder, som ligger og venter paa at bli tat i bruk. Paa den anden side møtes man jo ogsaa undertiden av en opfatning av disse ting og specielt av myrdryrkningen, som ikke bare kan karakteriseres med ordet nøktern, men nærmer sig til mistro.

Av den største interesse maatte det være at faa vite, hvor høit vi kan strække grænsen for lønsom myrdryrkning av vore bedste myrer, som græsmyrer eller overgangsmýrer. Kunde det under almindelig omstændighet lønne sig i det østlandske og oplandske Norge, ialfald i sydheldingene, at gaa op til 6—700 m. høide over havet, saa ligger der ialfald hundretusener maal av saadan myr og venter paa os. Jeg for min del kan ikke frigjøre mig fra troen paa, at vi kunde gaa høiere med vor dyrkning. Blandt andet av den grund, at store masser

av vore bedste myrer, græsmyr, starmyr ligger paa overgangen fra bygger og daler og til høideplataaerne. Jeg har noget kjendskap til dem, har vandret gjennem mange saadanne myrstrækninger. De ligger som oftest i sætterregionen, og paa sætrene ligger saa ofte en eller anden fra gammelt opdyrket myr og viser, at det nok gaar an. Men selve sæterbruket har jo ogsaa i saamange egne av landet ligget nede.

Jeg bør kanskje med det samme forutskikke den bemerkning, at naar jeg taler om dyrkning i disse høider, saa er ikke dette saa til forstaa, at jeg tænker mig dyrkning av korn til modenhet. Det vil vel kun kunne gaa i de lavere høider og i sydheldingerne. Muligens dog rug kunde dyrkes lidt høiere, efter hvad det ser ut til fra svensk Norrland og fra erfaringer i vort eget land. Men vi kan dyrke græs til høstning eller beite, grønfor og tildels rotfrugter.

Den høieste bebyggelse gaar i de trakter, hvor jeg er kjendt, f. eks. i Ringsaker allerede nu op til ca. 600 m. høide, men det er da en varm sydhelding, som er dyrket, ikke myr.

Mellem 4 og 600 m. høide i almenningerne eller de store skoger f. eks. i Trysil, over store dele av Hedemarken og vel ogsaa i Kristians amt ligger svære myrstrækninger, der visselig egner sig mere til græsdyrkning end til skog. Jeg taler ikke her om sumpig skogmark. Ren myr derimot er visselig mindre skikket til skogbruk, men det bør jo undersøkes nærmere, hvad der vil være mest lønsomt.

Naar talen er om dette vort lavere fjeldbelte, som det vel kaldes, skog- og myrstrækningene mellem 400 og 800 m. over havet, saa maa vi huske paa, at vi her *i landet lever under klimatiske forhold, som er meget gunstigere end vor nordlige beliggenhet og høide over havet ellers skulde betinge.*

Et eksempel herpaa fra myrdrykningen findes i den særdeles interessante aarsberetning fra forsøksstationen paa Mæresmyren i 1909.

Myrkonsulent *Glærum* fortæller der, hvordan havre, byg og erter i denne kjølige sommer under spiringen frøs og tinte op flere ganger under ren vinterkulde paa $\div 6$ og $\div 8^{\circ}$ C. og allikevel kom sig godt.

Videre fortæller han, hvordan tælen laa 25 cm. under overflaten og 20 cm. tyk ved rotfrugtfrøets saaning 3dje juni, og allikevel blev der god avling. Hr. *Glærum* siger: »Disse resultater er glædelige, da de viser at langvarig tæle, kold vaar og regnfuld sommer ikke lægger synderlige hindringer iveien for opnaaelse av gode rotfrugtavlinger paa myr, naar kun rotfrugtakeren blir gjødslet og passet fornuftig. *Især lover disse resultater godt for de endeløse myrvidder i vore nordligere landsdeler.*«

Paa min egen sæter i 655 m. høide har jeg høstet ypperlige grønforavlinger og isommer i begyndelsen av september store prægtige poteter.

Til sammenligning skal jeg anføre nogen oplysninger om den østerrikske myrkulturstation *Sebastiansberg* i Erzgebirge 840 m. over

havet. Jeg har væsentlig hentet dem dels fra direktør *Schreiber Staabs* foredrag over sydtysk og nordtysk myrkultur i Berlin 1908 og dels fra et par reiseberetninger bl. a. Glærums for et par aar siden.

Stationen har en middeltemperatur av $+ 4,5^{\circ}$ C. Dette er omtrent samme som Eidsvold og Stenkjær hos os. Nedbøren er 953 mm. Sneen ligger fra begyndelsen av november til midt i mai. Der kan være tæle i jorden i slutningen av juni, og temperatur paa \div° C. har været observert i juli. Barfrosten indtræder allerede i slutningen av september. Om sommeren kan man ha 20—30 taakedage, og det blæser næsten altid der.

Myrene her nedover i bergene er, efter hvad direktør *Schreiber* oplyser, ikke som i Nordtyskland paa gammel havsbund, men det er *morænemyrer* enten paa selve bergkammen eller hængemyrer, gjerne kildemyrer paa bergskraaningene, hvor vandet trær frem av bergsiderne og faldet ikke er for stort. De maa saaledes ha adskillig likhet med vore myrer i lignende terræng.

De høieste myrkulturer i Vorarlberg og Salzburg ligger 1800 m. høit.

Hvad fjeldmyrene angaar, siger videre direktør *Schreiber*, saa viser de i plantevekst mest tørhet, ikke fugtighet. Dette ligger i det store fald og ringe lufttryk. Vandet kan ualmindelig let for dunste og flyte bort. For grøftenes vedkommende, er det omtrent det samme, om de er dype eller grunde. Hovedsaken er, at nedbørvandet gaar i dem. 60 cm. dybde er nok ved 800 m. høide og ca. 1000 mm. nedbør.

Ved denne høide kan ikke drives akerbruk, kun engbruk. Ved *Sebastiansberg* er der gjort forsøk med poteter, men der høstedes kun 2—3 fold, der var mange under, optil 50, men ikke større end hasselnøtter.

Hovedsaken er, siger direktør *Schreiber*, billig og sterk kvælstofgjødning. Kan vi skaffe billig kvælstofgjødning, saa vil høimosekulturen i vore fjelde komme paa en grøn gren, ellers ikke.

Naar talen er om fjeldmyrer, saa kan det kanskje være av interesse at høre litt av hvad *Asbjørnsen* siger i den før omtalte artikel i »Ill. Nyhedsblad«: »Dertil kommer de myrstrækninger, som ligger over korngrænsen eller saa høit oppe paa heier og i fjeldene, at kornet ikke kan trives eller modnes der, de utgjør tilsammen i de 3 amter Hedemarkens, Kristians og Buskeruds vel 2 millioner maal. Disse fjeldmyrer og heimyres bidrar naturligvis ogsaa overmaade meget til at hindre og indskrænke kornavlens, idet de for sterkt avkjøler luften, som strømmer henover dem og nedsender sine tungere og skadelige dunster eller vasrøk og kolde luftstrømme til lavere egne. Hvis derimot en del av dem paa en let og simpel maate kunne lægges ut og brukes til naturlig eller kunstig græsmark, vilde de, istedenfor at de nu kun gjør skade, bli til største gagn og nytte for fædriften, der er en av landets viktigste, om ikke den aller viktigste næringsvei«.

Saavidt *Asbjørnsen*. Han delte 50 aarenes optimisme med saamange av sin samtid. Utviklingen har hidtil tat andre veier end han

tænkte sig dem. Men de fremtidsvuer, som stod for ham i denne vor baade økonomiske og nationale opgangstid, kan vi nok engang faa se realiseret nogen av.

Det er ialfald bemærkningsværdig at mange nu begynder at se paa disse ting mere forhaabningsfuldt end før. Jeg har nævnt direktør Hirsch's foredrag for nogen aar siden. I det talte han ogsaa om de store arealer av myrer i Rendalen, som burde opdyrkes. Direktør *Ødegaard* har i sine beretninger fra fjeldet gjentagne ganger talt om strækninger oppe i sætterregionen, som kunde tages i bruk.

Det er ikke min mening, at vi skal flyve paa og begynde nogen kultivering av vore høitliggende myrer og halvmyrer i det store. Lad os gaa nøkternt og forsigtig frem, støttet til forsøk og erfaringer, men med tro paa, at noget kan gjøres.

Det første vi da maa ha, og som det igrunnen er en skam at vi ikke allerede har, er en *myrkulturstation* og *forsøksstation* paa fjeldet. Naar vi tænker paa, at Norges gjennemsnitshøide over havet er nær 500 m. og videre at næsten al eller det meste av vort høitliggende dyrkbare land er myr eller sidlændt mark, saa synes jeg en saadan station maa være en nødvendighet. Jeg vet vel, at vi har forsøksfelter i høiereliggende trakter ogsaa nu, at mange privatfolk dyrker sine sætre og at Selskapet for Norges Vel's sæterutvalg driver med plantekulturforsøk paa fjeldet. Men det er ikke nok. Vi maa ha et centralsted, hvor der under fuldt nøiagtig kontrol kan drives forsøk med de forskjellige avgrøftnings- og opdyrkningssystemers anvendelighet og lønsomhet paa fjeldet og saa ved siden av gjødslingsforsøk, plantekulturforsøk o. s. v. Og stationen behøver ikke at falde kostbar. Der behøves ikke at kjøpes nogen gaard, sættes op kostbare bygninger eller lignende; det er nok av sæterbygninger, der kan brukes og forsøksmark er nok ikke vanskelig at faa gratis overlatt. Stationen maatte for det første bestyres av en agronom under overledelse av myrkonsulenten. Siden kunde manden bli specialist paa omraadet. Stationen burde efter min mening ha sin plads i et av de store indlandsamter.

Fra vort naboland har vi et godt eksempel fra den vekstbiologiske station i Luleå og forsøkene i Norrland saadan som det meddeltes om dem av *Paul Hellström* i »Fyra Uppsatser om Växtkultur«. Han fortæller der saaledes, at i Karesuando, der ligger i en høide over havet av 333 m. og med aarlig middeltemperatur $\div 3^{\circ}$ C. har man meget pene turnipsavlinger. Videre fremholder han, at rugavlingen indtar en altfor liten plads i det norrlandske jordbruk. Rugen gaar bra til og med op i Norrbottens lapmarker.

Her i landet har endnu ikke professor *Wille* faat realiseret sit forslag om en vekstbiologisk station ved Bosekop i Alten. Den vilde selvfølgelig ogsaa kunne faa stor betydning for jordbruket.

Forøvrig har vi jo merkelige eksempler paa veksterlighet og avlinger i vore nordlige landsdeler. For bare at nævne et eksempel, saa avler sogneprest *Nissen* i Karasjok aar om andet gode modne poteter.

Efter nu at ha gennemgaaet hvad jeg synes vi bør gjøre med tanken paa litt efter litt at faa den større del av landets myrer, som er under de vanskeligste betingelser, under nogen kultur vil jeg gaa over til de av vore store udyrkede myrstrækninger, som paa en maate ialfald kan siges at ligge mest letvindt til nemlig de, som ligger langs kysten eller nær havet, i fjordene og paa øerne fra Romsdalskysten og videre opover i begge Trondhjemsamt, Nordlands amt og tildels Tromsø amt.

Mange av disse myrer er av vort lands største sammenhengende myrpartier, og de fleste er av ganske god kvalitet samt benyttes gjerne ved siden av til brændtorv.

Nede paa Romsdalskysten ved Bud ligger en 60000 maal, hvorav ifølge Stangeland ca. 25000 er godt dyrkningsland.

Amtsagronom *Roald* oplyser i skrivelse av 1ste februar angaaende myrrealeerne i Romsdals amt:

»Amtmand Thesen opgir arealet av myr til 383—510 km.². Professor A. Helland finder disse tal nogenlunde rigtige. Hvor meget av disse arealer, som med fordel kan opdyrkes, er der ikke nogen sikre opgaver over. Det er sikkert, at vi har *store strækninger*, som kan dyrkes. De største strækninger ligger i de ytre bygder. Herreder som Edø, Trænen, Eide, Bud, Halse, Strømsnesset, Vestnes, Harham, Roald, Ulstein har store strækninger av myr. Strømyrer har vi ikke meget av. Det er græsmyrer og brændtorvmyrer.

Av største betydning for myrdirkningen her i amtet er det, at folk lærer at bruke fosfater og kalisalte til gjødsel. Særlig ute paa kysten, hvor kornet ellers modner sent og daarlig og potetene blir mindre gode. Paa myrjorden i kystbygderne brukes her i amtet altfor megen kvælstofgjødsel. Lægde, let korn er følgen. I tang har man kali, i myrjorden kvælstof, derfor bør der agiteres for:

1. opsamling og anvisning av tare og tang,
2. saadan behandling av myrjorden, at kvælstoffet blir færdig, brukbar næring og
3. anvendelse av tomasfotfat.

Paa dette vis vil myrjorden i vore kystbygder kunne gi baade billige og gode avlinger — utvilsomt«.

Videre opover kommer Hitteren og Smølen med sine store myrer. Saa er der et langt stykke uten myrer, til vi kommer til Namsen og Foldenfjorden med sine øer og fjordbygder. Der ligger der store flate myrer i tusener av maal.

Opover langs Nordlandskysten er der store myrrealeer. Efter jordkomiteens statistikk skal jeg anføre enkelte tal. Det er kun den myr, der opgives som dyrkbar, som jeg anfører.

Vefsen	20 000 maal
Hemnes	24 000 »
Stamnes	14 000 »
Bodin	15 000 »

Fauske og Gildeskaal med svære myrer.

Lødingen med 14 000 maal.

Evenes med betydelige arealer.

Paa Andøen i Dverberg findes svære arealer.

Ingeniør *Thaulow* anslog dem i sit foredrag for et par aar siden til 100 000 maal. Der var, sa han, store arealer ganske grunde muldmyrer, som fleresteds hviler paa hvit skjælmargel.

Videre Øksnes med 17 000

og Bø . . . med 10 000

ogsaa i Vesteraalen.

I Tromsø amt er der f. eks. Torsken paa Senjen med 32 000 maal.

Gjennem konsul *Axel Heiberg* hadde jeg for $1\frac{1}{2}$ aar siden som formand i Selskapet til Emigrationens Indskrænkning anledning til at komme i forbindelse med en for myrsaken varmt interessert mand bruks-eier *Torkilsen* paa Spillum dampag pr. Namsos.

I brev av $\frac{24}{8}$ 1909 siger saaledes hr. Torkilsen bl. a.: »Jeg tillater mig at oplyse om, at der i hvert av Namdalens herreder ligger tusinder av maal av myrer, hvorav en større del især i herrederne Fosnæs, Nærø, Foldereid og Kolvereid i ytre Namdalen er grunde og godt formuldnete og ligger paa gammel havbund, tildels av skjælsand eller leire og fra nogen faa til høist 50 meter over havet. Disse myrer maa egne sig fortrinlig til kultivering for england, men der mangler foretagsomhet og kraftig ledelse samt penger til at sætte i et saadant arbeide, saa det maa en mand med energi og interesse for det almene samt mindst mulig egeninteresse til at fremme saken.«

Videre skriver han i et brev av $\frac{23}{12}$ som svar paa et brev fra mig, hvori jeg ber ham om nærmere at utvikle sin mening, om hvordan saken bør gripes an. »For at motarbeide utvandringen av kraftig ungdom, maa disse skaffes et litet hjem med et passende jordstykke paa mellem 20 og 25 maal, saa derpaa kan fødes mindst 2 stk. kjø hele aaret.

Jeg mener der maatte dannes et, mest mulig privat, selskap, som med hjælp av endel offentlig bidrag indkjøpte endel beleilig beliggende og for opdyrkning skikket myr. Denne maatte da opdyrkes av selskapet, muligens ogsaa bebygges, og derefter utsælges til dygtige folk, som kunde ansees for at klare sig paa en saadan liten eiendom. Kjøpesummen for saadanne hjem maatte paaregnes dækket ved laan av Arbeiderbruk- og Boligbanken under kommunegaranti av vedkommende herred, hvori eiendommen var beliggende. Nu garanterer mange kommuner for laan av nævnte bank til ubemidlede for opføring av hus paa landet uten dertil hørende jord; men det maa være baade risikabelt for kommunerne og utjenlig for laantageren, som naar han blir

gammel og mindre arbeidsdygtig ikke kan leve av huset og kan falde kommunen til byrde. Har han derimot saa meget jord, at han kan føde 2 à 3 kjøer og avle poteter, samt ha en liten have etc., da kan et par gamle folk arbeide og stelle med dette og leve derav, saa at alderdommen kan bli lys og lykkeligere end at ty til fattigunderstøttelse.

Dyrkning av myr tror jeg maatte forsøkes efter den samme metode som i Jylland, med aapne grøfter og kalkning. Avfaldskalk kan forskaffes fra kalkfabrikkerne i Indherred for ca. 70 øre pr hl. cif. Namdalens havne. Her findes ogsaa kalkberg, men ingen fabrikker.

Hr. Torkilsen fortæller videre, bl. a. om hvordan han saavel sommeren 1906 som ogsaa sidste sommer var i Jylland en tur, og saa paa endel av Hedeselskabets skogplantninger paa hederne samt engkultur paa myr.

Herom siger han: »Naar man ser, at danskerne kan fremtrylle skog paa de elendige magre heder og rike høiavlinger paa mosemyr indtil 5 meter dyp, som Knudmosen ved Herning i Vestjylland, da maa man, saa tungt det er, allikevel indrømme, at danskerne er mindst en menneskealder foran os, og for større deler av landet ser det ut som vi er et nybyggerfolk, der endnu ikke har magtet at ta landet i besiddelse. Hvad Jylland har forut for Norge i sydligere beliggenhet, vil mer end dobbelt opveies ved vor gode jordbund.«

Hr. Torkilsen slutter med at si, at efter at ha levet og virket i Namdalen i 43 aar og med det kjendskap han har til forholdene der, saa tror han, at der er saa meget av dyrkbar jord og myr, at hverken den nuværende eller næstkommende generation trænger at flytte andetsteds for at bosætte sig.

Dette er altsaa en praktisk og lokalkjendt mands mening om de muligheter, der findes i Namdalens ytre herreder. Hvad de indre herreder angaar og de tilstøtende indre dalfører av Nordlands amt, da har jo fabrikeer *Kleist Gedde* i flere aar ivrig i pressen og ved foredrag saaledes i Selskapet for Norges Vel ^{25/11} 1907 henledet opmerksomheten paa disse landstrækninger, som han med et fællesnavn kalder den store »Rudmadal«. Paa myrselskapets aarsmøte ifjor holdt myrkonsulent Glærum et foredrag om Rudmadalen. Han udtalte, at jorden var god og myrene rike paa kvælstof og kalk samt let dyrkbare. Selv om klimaforholdene ikke er gunstige, mente han, at klimaet ikke lægger større hindringer i veien for et fornuftig fæbruk end i mange andre fjeldbygder i vort land.

Den store hindring er imidlertid, at der ingen kommunikationer er, derfor maa vel større rydning og kolonisering i disse egne indtil videre vente paa bedre kommunikationer.

Anderledes forholder det sig med disse myrer, som er omtalt av hr. Torkilsen i hans brever. De ligger nemlig omkring Namsen og Foldenfjorden i daglig eller næsten daglig dampskibsforbindelse med Namsos.

Her som paa hele den kyststrækning, jeg før har nævnt, er befolkningens hovederhverv fiskeri. Før i tiden drog de herfra til Lofoten, nu som regel til Gjøeslungerne, og de kan i almindelig gode aar tjene ca. 1000—1200 kr. pr. mand paa vinterfisket. Fra august til jul kan der ogsaa være sildefiske.

Jeg besøkte hr. Torkilsen i sommer, og sammen besaa vi en del av myrene paa den store Otterøen og i Nærø herred, og jeg fik det indtryk, at her laa der i tusener av maal med god dyrkningsmyr. Vi besaa noget nærmere en del større myrer i Bjørndalen paa Nærø, ialt var de vistnok en 800 à 1000 maal store. Myrene var fra 25 cm. til $\frac{1}{2}$ m. dype, enkelte steder dypere, og der toges gjerne brændtorv. Underlaget var sand, ler og ofte skjælmegler. Fra en høide indover mot Kolvereid kunde vi se, hvad jeg tror visselig maatte være et par tusen maal myrer. Landskapet lignet meget Bohuslän med smaa avrundede berg og knatter og saa myrene indimellem. Bergene var nok saa nakne, kun hist og her nogen trær. For 70—80 aar siden skal der ha været noksaa god skog paa dem, men den blev da hugget. Her er store opgaver for skogselskapet.

Paa øen Gjøa er der ogsaa store myrer. En mand sagdes at eie 10 000 maal av dem, men det er vel muligens for høit ansat.

Forholdsvis lite av jorden var opdyrket og her dyrkedes poteter, havre og byg. Engene var gjerne for gamle og stod i sommertørken noget tynde og korte.

Befolkningens hovedinteresse er fiskeri.

Jeg tror imidlertid efter de oplysninger, jeg fik, at det ikke er noget iveien for at drive fiskeriet i forbindelse med et litet jordbruk. Vinterfisket sluttet jo saa tidlig om vaaren, at det blir god tid til vaarønnen, og høstfisket kan drives en stund før korn og poteter modnes.

Under almindelig jordbruksforhold tror jeg utstykingen kan drives og mange steder i vort land allerede er drevet for langt, men hvor som her fiskeri og jordbruk kan drives sammen, behøver ikke gaardsbrukene at være saa store.

Myrene lot til at være av god kvalitet og lette at dyrke. Jeg tok en del prøver til analyse av myr paa Nærø, og hr. Torkilsen har senere latt undersøke saavel myr som undergrund paa en myr paa Gjøa, der blev tilbudt tilsalgs.

Analyserne viste noget forskjellig resultat. Kvælstofindholdet i almindelighet godt, i et enkelt tilfælde likesaa godt som paa Mæresmyren, men kalkindholdet var i regelen lavt, hvorfor kalktilførsel er nødvendig. Kalk kan forøvrig skaffes i distriktet, i det der findes et større kalkberg paa Otterøen.

For Selskapet til Emigrationens Indskrækning har landbrukslærer *Haakon Five* bereist disse trakter i august. Nogen beretning har vi endnu ikke mottat fra ham, men i et brev til mig av 21de august siger han bl. a.:

»Jeg har nu reist her i Ytre Namdalen i to uker, og jeg er gan-

ske forbauset over de udmerkede betingelser som der er for et mere utviklet jordbruk. Men der mangler forstaaelse av jordbrukets betydning for befolkningens økonomi. De ser kun kontanterne, som de faar fra sjøen og regner litet paa det, som jordbruket leverer til familiens underhold. Skal der bli nogen fart i distriktets jordbruk, maa der en økonomisk vækkelse til. Dette vilde vistnok bedst kunne ske ved at distriktet fik sin egen landbruksskole, som kunde lede arbeidet for at finde alle muligheter for utvikling, som distriktet er i besiddelse av, og som kunde gjøre distriktets befolkning opmerksom paa disse muligheter.

En saadan skole er det imidlertid ikke gjort i en fart at faa til, og jeg tror, at et selskap som vilde arbeide for at faa under opdyrking nogen av de største sammenhengende arealer vilde kunne utrette meget godt for distriktet. Og jeg mener, at det vil være av stor betydning, at de større arealer, som er skikket for utparcellering blev kjøpt under et, baade fordi de antagelig kunne erhverves billigst paa den maate, og fordi omkostningene ved avlysning av heftelser, ved skylddeling og senere belastning derved vil kunne forminskes betydelig. Videre vil man lettere og billigere kunne faa fortsat de forberedende arbeider vedkommende opdyrkingen, som maa utføres samlet for et større areal som optagning av hovedavløp for vand og muligens transport av jordforbedringsmidler.«

Efter hvad jeg har set og hørt angaaende disse myrer i Ytre Namdalen kan jeg ikke andet end være enig med brukseier Torkilsen i, at her maatte være stedet for en begyndende indre kolonisation. (Den departementale jordkomite har jo ogsaa i sin indstilling pekt paa en saadan). Jeg mener at en saadan kunde begynde ganske smaat og at myrselskapet og emigrationsselskapet her kunde arbeide sammen. For myrselskapet vilde det være av betydning at der paa de indkjøpte strækninger kunde bli hele smaa forsøksstationer under overledelse av stationen paa Mæresmyren og drevet av den agronom, der fik med vedkommende myrs avgrøftning, utparcellering og opdyrking at gjøre.

Denne tanke om indkjøp av større myrer og disses avgrøftning med delvis kultivering og bebyggelse samt salg i parceller falder i meget sammen med, hvad der allerede i mange aar er praktiseret i Tyskland i den saakaldte indre kolonisation.

Denne er av gammel dato. Den kan nemlig siges allerede at ha begyndt i Preussen under den store kurfyrste, og den gik da særlig ut paa at skaffe de for sin tro forfulgte protestanter saaledes Hugenotter fra Frankrig, Salzburgere fra Østerrike et nyt hjem. Særlig utviklet blev den under *Fredrik den Store*, der likesom næsten alle av huset Hohenzollern viste den en levende interesse og forstaaelse. Betegnende er hans ord: »Jeg agter mennesker for den største rigdom.«

I Preussen har staten siden 1890 drevet en virksomhet for opprettelse av de saakaldte »rentengüter« eller rentebbruk, der paa en vis maate svarer til Arbeiderbrukbankens arbeide her, om end det hele er ordnet ganske anderledes. Men desuten findes der en mængde offent-

lige, private eller halvprivate selskaper, som dels arbeider for tysk kolonisation i de østlige provinser, hvor polakerne truer med ved sit større antal og samhold rent at fortrænge tyskerne, og dels arbeider paa utstykning av de store godser i forskjellige deler av riket eller paa utnyttelse og bebyggelse av heder, myrer og øde strækninger.

I det hele er den indre kolonisation en mægtig bevægelse, og særlig søker man i det sidste at lægge arbeidet paa, hvad der ikke før er opdyrket eller utnyttet.

»Arkiv for indre kolonisation,« der er begyndt at utkomme i de sidste aar, og som redigeres av professor *Sohnrey*, er ment at skulle være et fellesorgan for disse forskjellige bestræbelser og et hjælpemiddel til utveksling av erfaringer mellem dem. I dets 1ste hefte findes en artikel: »Vort formaal« av dr. *Metz*, Berlin. Han drøfter der spørsmålet gjennom hvem den indre kolonisation skal gjennomføres. Det dreier sig om en økonomisk, social og national nødvendighet, og derfor tror han, at den indre kolonisation kun kan bli gjennomført ved en kolonisor, der ikke gjør det for egen gevinsts skyld. Dette skulde altsaa i første række være staten; denne vil dog av hensigtsmæssighetshensyn — utenfor bosættelseskommisionerne, der har med de saakaldte rentengüter at gjøre -- heller betjene sig av almennyttige selskaper, men hvordan disse bedst skal anordnes m. h. t. sammensætning, organisation og økonomisk grundlag, derom er man endnu ikke kommet til et helt endelig resultat.

Videre siger han: »Man vilde fuldstændig misforstaa os, om vi i dannelsen av større produktive landskommuner ser det eneste maal for indre kolonisation. Det er sikkert det høieste maal, men vi vil for det bedste ikke glemme det gode. Vi bestræber os ogsaa for at danne et passende antal arbeiderhjem i sognet.

Fremfor alt arbeider vi derfor, at hver landboer, ja hver tysker, han bo i indland eller utland, sættes istand til paa den hjemlige jord at skape sig et hjem — som motvegt mot den overvældende tilvekst av storbyer, som middel til opretholdelsen av vor vernekraft, til styrkelse av vor nationalitet, til avhjælpelse av folkenøden og til den bedst tænkelige utnyttelse av vor hjemlige jord.«

Av de private selskaper er de fleste anlagt paa utstykning av godser, den saakaldte godsslagtning, og det er en ganske lønnende bedrift. Som eksempel kan nævnes det største av dem alle »Landbanken«, der stiftedes i 1895. Dens kapital er 15 millioner i aktier, 20 i obligationer. Den har gjerne betalt 6 og 7 ⁰/₁₀₀ i utbytte og lagt op en reserve av over en million. Til utgangen av 1907 hadde den indkjøpt 364 godser med et samlet flateindhold av 1 888 000 maal og solgt det meste derav til 4323 kjøpere. Gjennomsnittsprisen var 76¹/₂ mark pr. maal. 22 ⁰/₁₀₀ herav gik med i omkostninger.

Mot disse godsslagtninger har der i den sidste tid hævet sig flere og flere røster.

Av en ganske anden natur er de selskaper der befatter sig med opdyrkning og bebyggelse av øde strækninger og heder.

Spæcielt med myrkultur befatter sig *selskapet til kolonisation av de øde strækninger i Oldenburg*. Her ligger svært næget av landet hen i heder og myrer, væsentlig hvidmosemyrer (Hochmoor). Av Oldenburgs samlede flateindhold, noget over 5 millioner maal, var i 1892 endnu ca. 2 millioner saadan ukultiveret ødemark. Siden kolonisationens begyndelse er meget av dette indvundet, og tallet paa smaabruk eller kolonater, der aarlig grundlægges er steget fra 8 i 1898 til 132 i 1909. Myrkulturinspektør *Glass* skriver en artikel herom i foranævnte tidsskrift. Kolonaternes gjennemsnittsstørrelse i 1901—1907 var fra 63 til 102 maal.

Grundsætningen ved kolonisationen er, at der først begyndes med bosættelsen, naar alt ellers er istandbragt, og fremfor alt avgrøftningsforholdene saavel som den samlede inddeling av koloniomraadet fuldstændig regulert.

Da i Oldenburg hver myrkolonist regner med sit kolonats avtorvningsmulighed liketil sandundergrunden, saa kræves ofte betragtelige midler og langvarige avgrøftningsarbeider for efter de talrik utførte undergrundsnivelleringer at regulere den for høie eller for lave vandstand.

Likesom i Holland brukes nemlig i Oldenburg meget den særegne myrdrkningskultur, der kaldes *fehnkultur*, der beror derpaa, at den tungere, som brændtorv værdifuldere torv i de dypere lag, stikkes ut til brændtorv, og at de lettere, mindre forandrede, til brændtorv mindre skikkede øvre lag («bunkerde») bredes utover, planeres og blandes med sand fra den avtorvede undergrund og saa under anvendelse av tilstrækkelige mængder gjødsel blir bragt i kultur.

Der staar forøvrig sterk strid mellem tilhængerne av denne fehnkultur og de som holder paa almindelig hvidmosedyrkning, om hvad der er mest økonomisk rigtig, og det ser ut til, at de sidste vinder terræng.

Naar den nødvendige avgrøftning og regulering er færdig, saa blir kolonatet straks, altsaa uten videre kultivering, overgit til fri disposition, rigtignok ikke mot kjøpesum, men mot en aarlig grundrente efter 10 frie aar. Grundrenten varierer mellem 6 og 15 mark pr. ha. Renten kan til enhver tid av kolonisten indbetales med det 25 dobbelte beløp.

Tidsrummet 10 frie aar synes vel stort, men et statsunderstøttet kolonisationsselskap skulde ikke indskrænke disse. Man maa jo ogsaa erindre, at det her gjælder kolonisation paa ukultiveret hvidmose. Erfaringen har vist, at først efter 5 aars forløp vil de kapitalsvake kolonister komme over det værste, og den som har gjennomlevet de 5 første aar med kolonisterne, vil nok unde dem et pusterum paa 5 aar til. Styret har da jo ogsaa i sin magt likeoverfor uduelige og forsømmelige kolonister til enhver tid at la renten forfalde til indbetaling, og dette hjælper gjerne hos saadanne folk, saa de gir kolonatet tilbake mot godtgjørelse for hatte omkostninger.

Ogsaa ved opførelsen av de nødvendige huser strækker man sig i Oldenburg noksaa langt med bistand. For oldenburgerforhold gjælder det, at kolonisten heller venter et aar eller bor et aar i en daarlig lav hytte, end han drar ind i et av regjeringen uten hans vidende og tilslutning bygget hus.

Pengemidlene til husbygning erholdes paa den maate, at landsforsikringsanstalten i Oldenburg laaner ut den nødvendige kapital — indtil nu 300 000 mark — under garanti av kulturfondets styre til den moderate rente av 3 ⁰/₁₀ til de kolonister, som er alderdoms- og ulykkesforsikret.

Bygningsomkostningene har dreiet sig om 2364 til 3515 mark og laanene fra 2067 til 3000.

Men det er ikke bare i Oldenburg, at der arbeides med kolonisering og bebyggelse paa myr. Overalt omkring i Tyskland, hvor der er myrer, saaledes f. eks., Holstein, Pommern, Posen, Hannover, Preussen, Bayern o. s. v. holder man paa med det samme. I Preussen stiftedes i 1876 den store *Central Myrkommission*. Denne sitter gjerne sammen to, tre dage om vinteren og foretar saa om sommeren en to, tre dages inspektionsreise hvorunder besees de nydannede smaa bruk, myrkulturene, brændtorv- og torvstrøfabrikker og forsøksstationerne i rikets forskjellige dele.

Med den preussiske landbruksdirektør som formand deltok bl. a. i sidste aars vintermøte statsministeren, understatssekretæren, de store godseiere, der er formænd i de forskjellige myrselskaper, forsøksstationernes bestyrer, myrkulturinspektører etc. ialt en 30—35 herrer, der utgjør den øverste praktiske og videnskabelige ledelse av alt myrkultur- og torvbruksarbeide i Tyskland for tiden.

Der avgaves korte beretninger om forsøksstationernes virksomhet, om bosættelser og kolonisationsarbeider de forskjellige steder, om husbygning paa saakaldt svømmende — hvad vel vi vilde kalde bundløs — myr, om myrundersøkelser etc.

M. h. t. koloniseringen fremlagdes nøiagtige oppgaver over kolonaternes størrelse, arealets benyttelse, avlinger, antal kreaturer og til dels økonomiske oversigter. Foredragene eller beretningerne fulgtes av korte diskussioner.

I *Sverige* er der i de sidste aar oprettet nogen kolonater paa Mosskulturföreningens myr ved Flahult.

I *Danmark* har jo Hedeselskabet like siden at det i 1866 stiftedes av Dalgas utfoldet en storartet virksomhet. Ved Dalgas's død i 1894 var det halve av de 140 kvadratmile store heder og moser indvundet for kulturen. Indtægt og utgift ifjor balanserte med omtr. ¹/₂ million kroner. Størstedelen av indtægten er et meget stort statstilskud og forøvrig kontingent av de ca. 5000 medlemmer, renter av legater og bidrag fra private og institutioner. Selskapet eier selv plantager med samlet areal ca. 60 000 maal der tilplantes med skog og ca. 4—

5000 maal med eng og myr. Forøvrig er dets virksomhet raadgivende.

Den bekjendte Knud mose, som hr. Torkilsen omtaler, indkjøptes med bidrag av staten i 1891 for ca. 30—40 kr. pr. maal og drives ved hjælp av et legat skjenket av generalkonsul Pontoppidan samt flere private bidrag som en forsøksstation.

Under Hedeselskabet sorterer ogsaa Hedebruget, der med bidrag av staten uddeler 25 kr. pr. td. land eller ca. 4—5 kr. pr. maal opdyrket og fuldt tilsaadd myr.

Hvis det nu gaar an at trække en sammenligning mellem myrene i Oldenburg, og vi kan ta med Knud mose i Danmark og de herhjemme, saa er det jo saa, at de dernede har alle de store fordeler, som et varmere klima og bedre beliggenhet gir. Men hvad myren selv angaar, saa er visselig vore myrer langs kysten av en meget bedre kvalitet og langt lettere at dyrke end baade Nordtysklands og Knud moses dype hvitmosemyrer. Det maa jo ogsaa kaldes en fordel, at der langs kysten er adgang til deltagelse i fiskerierne og den ganske store fortjeneste, som disse i almindelige aar kan gi. Saadan som jeg ser forholdene, kan jeg ikke forstaa andet, end at disse bedrifter simpelthen utfylder hinanden. Fisket er en hasardiøs bedrift, enkelte aar gir det udmerket utbytte, andre aar daarlig. Det er da dobbelt nødvendig for fiskerne at ha et litet gaardsbruk. Og dette bør vel heller ikke være for stort. Kanske ikke større end de 20 maal, som av hr. Torkilsen foreslaat, men man kan jo her forsøke sig frem.

Jeg ser paa forholdene saadan, at det vil ta meget lang tid før disse myrer av befolkningen selv, uten nogen større paavirkning eller hjælp utenfra, blir tat i bruk. Og man risikerer mange feilslagne forsøk og endog, at de bedste myrer kan bli kjøpt av spekulanter, inden- eller utenlandske.

Det er derfor, mener jeg, i høi grad paakrævet, at der gjøres noget for at faa fart i myr dyrkingen, og jeg vet ingen bedre maate at gjøre dette paa end ved, at vi følger hr. Torkilsens plan. Men jeg vil derom selvfølgelig gjerne høre forsamlingens mening under den diskussion, som vi vel faar efterpaa. Jeg hadde nærmere tænkt mig begyndelsen gjort paa den maate, at der fra myrselskapets og emigrationsselskapets styrer med tilslutning av interesserte utgaar indbydelse til dannelse av et litet myr dyrknings- og koloniseringsselskap, og jeg vil da foreslaa, at vi vælger Namdalen som stedet bl. a. av den grund, at vi der har en lokalkjendt varmt interesseret mand som hr. Torkilsen, der er villig til at hjelpe til og staa som foretagendets lokale tillidsmand.

Nogen stor kapital skulde ikke utkræves bl. a. av den grund, at myrene er billige i indkjøp og paa grund av sin ringe dybde lette

at opdyrke. Man skulde jo ogsaa kunne forutse, at pengene ved salg til smaabruk vil gaa ind igjen om ikke lang tid. Med en sum av kr. 10 000 maatte man komme meget langt.

Bedst kjøpes myrene kanskje sammen med den gaard, som eier dem. Efter at der er ordnet med heftelser og slikt, saa kan der optages laan. Og vi burde vel faa laant billige offentlige penger.

Der ansættes saa en flink mand til at drive jorden som paa en anden gaard og samtidig paabegyndes arbeidet paa myrene. Det er ikke sagt, at det danske system, som er nævnt av hr. Torkilsen, passer, men man kan jo efter hvert forsøke de forskjellige systemer. Saa anlægges under myrkonsulentens ledelse gjødslingsforsøk og andre forsøk, og saa om et aar eller to kan man begynde at sælge parceller til smaabruk. Jeg skulde tro det vilde være heldig, at man ogsaa bebygget en av de første, saa man fik et mønster paa praktisk og vakker bebyggelse at gaa efter.

Kunde der til saken erholdes statstilskud, var det selvfølgelig det bedste, men det er kanskje vanskelig forinden der er gjort en begyndelse som forhaabentlig vil vise, at her er et arbeidsfelt. Jeg skal ogsaa nævne, at ved siden av Namdalen kunde man jo tænke sig, at der paa statens myr, Mæresmyren, hvor vor forsøksstation ligger, ogsaa kunde optages en saadan virksomhet. Man fik da andra staten, om at faa sig en del av myren overlatt og straffangerne maatte vel ogsaa kunne tages til hjælp. Jeg skylder at nævne, at det er vor formand godseier *Wedel*, som har nævnt dette for mig.

I Tyskland har man jo, som jeg har nævnt, en meget stor erfaring m. h. t. til saadanne selskaper. I arkiv for indre kolonisation findes saaledes en artikkel om private kolonisationsselskapers stiftelse og ledelse av en amtsdommer *Heidenhain* i Strassburg. Han fremhæver her meget sterkt at selskapets anliggender maa drives helt igjennem forretningsmessig. Selv om det er et almennyttig foretagende, maa det i hvert fald ikke utvikle sig til en velgjørende indretning.

Areallernes størrelser mener han bør være 50 maal med en garantipligt av indtil 300 mark.

Styret bør helst bestaa av 5 medlemmer, hvorav de 3 landbrukskyndige og de to juridisk utdannede eller kyndige.

Dette er altsaa tyske erfaringer. Den eventuelle indbyderkomite fik træffe beslutning om den heldigste form for norske forhold.

Jeg skal forsøke i al korthet at resumere hovedindholdet av mit foredrag:

1. Uten at gaa til saadanne overdrivelser, som dem man undertiden hører, om de enorme vidder, der ligger og venter paa dyrkning, saa er der dog i vort land, trods dets nordlige beliggenhet, rigdom paa fjeld og berg og høide over havet store arealer av udyrket dyrk-

bar mark. Efter jordbrukstøllingens visselig meget nøkterne opgaver er det mellem 3 og 4 millioner maal.

2. Ved nøiere undersøkelse viser det sig, at en overmaade stor del av disse arealer — av forskjellige grunde — har ligget utenfor de sidste aars nydyrkningsarbeide, og at deres opdyrkning kun sent vil fremmes ad ordinær vei. En meget stor del av disse arealer er myr, og myrdyrkning og myrkultur har været en vanskelig sak indtil de sidste aartiers videnskabelige og praktiske forsøksarbeide i utlandet som ogsaa her har git os midler ihænde til med sikker utsigt til heldige resultater at kunne dyrke enhver nogenlunde god myr.

3. En væsentlig del av de arealer, som ligger i det lavere fjeldbelte i vort land eller mellem 4—500 meter og 6—700 meters høide over havet, er myr. Disse arealer er ikke medtat i jordbrukstøllingens opgaver, da de almindelig anses for at ligge for høit til dyrkning. Ved myrkulturens fremskridt er ogsaa her stillingen saavidt forvandlet, at ialfald en del av disse myrer, der ofte er av meget god beskaffenhet, kan dyrkes, og da gjerne som eng.

Her ligger da efter min mening store opgaver for Det Norske Myrselskap:

a. Ved en myrkulturstation paa fjeldet at undersøke vekstbetin-gelser og muligheter i vort lavere fjeldbelte.

b. Aktivt at delta i arbeidet for utnyttelsen av de gode og let tilgjengelige myrer, som ligger langs vor kyst.

Jeg skal peke paa, at man ved en myrkulturstation paa fjeldet ogsaa vil kunne gjøre meget for fjeldbygdene. Det er almindelig erkjendt, at noget maa gjøres for igjen at skape fremgang og velstand i disse. Fjeldbygdernes største herlighet er fjeldet, og et arbeide for at utnytte de myrer og halvmyrer, som det er saa rikelig av paa fjeldet, vil være til største gavn for disse bygder.

M. h. t. kolonisation utpaa øerne og langs kysten vil jeg minde om, at det ikke er nyt i vort land. Vi kan peke paa Bardodalens bebyggelse for over 100 aar siden som et stort og følgeværdig eksempel.

Og jeg mener, at kan begyndelsen bli god og gi gode resultater, saa maa staten træ støttende til. Vi faar da arbeide os videre op langs Nordlands og Tromsø kyster og myrselskapene faar sine smaa forsøksstationsavdelinger opover hele denne vor store nordlige lands-halvdel.

Et saadant arbeide vil ha den største nationale betydning, og det er visselig ikke mange selskaper, som har en større og mere løfterik opgave end myrselskapet.

Og naar emigrationsselskapet bør være med i kolonisationsarbeidet, da er det fordi dette virkelig er en av de praktiske foranstaltninger, som kan binde folk til landet.